

Mgr. Herbert Poltnig sází při pátrání po neznámých pachatelích na operativní analýzu případu

Koncem roku 2002 terorizoval okolí Washingtonu sériový vrah, ze zálohy zastřelil deset lidí a tři těžce zranil. Jak se v tak velké aglomeraci dostat na stopy vraha (vrahů)? Policejní experti použili mimo jiné počítačový program „Geographic Profiling“, který se přisuzuje kanadskému kriminologovi dr. Kimu Rossmovi.

„Divoká zvířata dodržují svůj revír,“ říká Rossmo. Pachatelé se totiž chovají jako šelmy na lovu, které se vždy vracejí do svého bezpečného doupěte. Kolem nich se nachází nárazníková zóna, kde je všichni znají a denně vidí. Přitom místa činu se téměř vždy nalézají mimo tuto zónu. Bývájí vybrána podle možností úniku a příležitosti nerušeně vraždit. Ti američtí střelci si vybrali jako místa činu třikrát čerpací stanice, čtyřikrát supermarket. Všechna se nacházela v blízkosti dálnice. Použili ostrou střelnou zbraň z velké vzdálenosti, oběti byly vybrány zřejmě náhodně. Analýza případu vedla k zatčení 42letého Johna Allena Muhammeda, veterána války „v zálivu“, a 17letého Johna Lee Malva z Jamajky.

„Geographic Profiling“ je pomocným prostředkem používaných kriminalistických metod, jak dopadnout pachatele a zločin vyřešit. Na mapě jsou zobrazena místa činu, počítač je nakrmen všemi známými údaji o zločinu a jeho místu a výsledky profilování se pak ukáží na obrazovce dvou až třídímními.

Podle Rossmu jsou pro „zeměpisné profilování“ zapotřebí tři věci: výkonný počítač, podrobné informace o možném pachateli a městské plány s demografickými

ZLOČIN A PSYCHOLOGIE

údaji. „Pracujeme jako u McDonaldsů, když vybírají místo pro svou filiálku,“ říká. Tvrdí, že se takto dá vyhledat místo pobytu sériového pachatele až na 96 % úspěšnosti, což je důležité pro podstatné omezení počtu podezřelých.

Pracoviště 4.4 (Kriminalpsychologischer Dienst und Verhandlungsgruppen) v rakouském Spolkovém kriminálním úřadě má mladou historii. Od května 2005 je jeho šéfem magistr Herbert Poltnig, on a jeho tým chtějí přicházet pachatelům závažných trestných činů na stopu novými metodami. Patří mezi ně Operative Fallanalyse (OFA), operativní případová analýza,

a použitelná. Nasazení takového týmu znamená spolupráci, množství hypotéz a nej-různějších pohledů.

OFA – operativní případovou analýzu používají v případech, kdy je zjevné chování pachatele. Nemá samozřejmě nahradit běžné vyšetřování, může ale například zúžit kruh pachatelů nebo naopak rozšířit okruh vyšetřování – především v trestných činech, jako je vražda nebo sexuálně motivovaný trestný čin. Pracovní tým případ rozpracovává, rekonstruuje, diskutuje a na základě zjištěných údajů zkouší vypracovat hypotézy o průběhu činu. Z nich pak vyvodit, jaké osobnostní znaky by hledaný pachatel mohl mít.

Tým obvykle navštíví místo činu, případně další místa s ním spojená, vyhodnotí podmínky a srovnává místa činu s již existujícími fakty. A pak krok za krokem se je snaží rekonstruovat a chronologicky zařadit. Jak se pachatel choval, jaké byly jeho cíle, kde je vidět jeho „rukopis“, co udělal, aniž to bylo nutné, a co neudělal, ačkoli mohl. Jednalo se o plánovaný nebo spontánní čin, nebo o obojí? Jak si zvolil oběť, dobu a místo činu? Na konci mají být důležité nové poznatky.

Profil pachatele může v této fázi ještě platit pro více osob, proto musí následovat další podrobnější zkoumání místa činu, motivu, alibi, na jeho konci může být okruh podezřelých podstatně omezen. Týmy pak zpětně sledují, jak byla jejich práce úspěšná.

S analytickým pomocníkem ViCLAS pracuje rakouská policie při vyšetřování sériových pachatelů plošně od roku 1998, píše magazin Öffentliche Sicherheit. Systém, poprvé používaný v Kanadě, slouží především k rychlému a efektivnímu zís-

Magistr Herbert Poltnig (50) studoval psychologii a psychiatrii a během svého vídeňského vysokého školního studia se začal zabývat i počítači. Na Technické univerzitě pracoval na několika projektech na téma „Umělá inteligence“. Po studiu založil firmu na elektronické zpracování dat a přitom se dostal do styku s ministerstvem vnitra, které systém EVD právě zavádělo. Poté se stal jeho pracovníkem. Od února 2003 do dubna vedl úřad pro strategické kriminální analýzy. V současné funkci spojuje obojí statistické vyhodnocování informací o pachatelích a obětech. „Protože teprve od roku 1999 mohou být systematicky shromažďována data o možných psychologických faktorech násilí a sexuálních trestných činů, je na tomto poli zelená pro pionýrskou práci,“ říká.

kání informací při sériových případech. A ty jsou potřebné především při sexuálně motivovaných deliktech, při nichž hrozí velké nebezpečí opakování.

Jako třetí sloup moderního kriminalistického postupu analyzují a srovnávají společně se speciálně vyškolenými kolegy při mravnostních týmech na zemských kriminálních úřadech fyzické, sexuální a slovní chování pachatele a jeho modus operandi a všechna případová a forenzní data. Delikt přesahující informace lze díky ViCLAS jak získat, tak jej zásobovat, a to i nadregionálně. Systém pomáhá identifikovat "rukopis" recidivisty, což může vést od činu k pachatelovi. Cílem této datové banky je seznámit se s trestnými činy, které byly součástí nějaké série, a tak se dostat k informaci, zdali už nebyl dříve spáchán podobný trestný čin někde jinde, jak a kým. Datová banka také poskytuje informace dalším služebnám, které pracují na jiných trestných činech téhož pachatele.

Rakouské ministerstvo vnitra začalo zkušební provoz metody ViCLAS už v březnu 1996 a až do konce následujícího roku odborníci analyzovali všechny vraždy prostitutek zpátky až do roku 1954 a všechny vraždy se sexuálním pozadím

zpětně do roku 1978. Dnem 1. července 1999 byl ViCLAS schopen plného provozu, ústředí bylo v kriminálně psychologickém pracovišti ministerstva vnitra s pěti pobočkami (Viedeň, Dolní Rakousy, Štýrsko, Horní Rakousy a Tyrolsko). Po sloučení policie a četnictva 1. července 2005 existují u všech devíti spolkových zemských kriminálních úřadů specialisté na vyšetřování mravnostních deliktů. Tito odborníci mají přístup k analyzovaným informacím o 4 600 jednotlivých případech a více než 130 sériových případech (stav červenec 2006). Z toho je 473 vražd, ostatní jsou sexuální trestné činy.

Klasickým případem pro ViCLAS je příběh Jacka Unterwegera. V roce 1974 byl v USA jako 24letý odsouzen na doživotí za vraždu 18leté dívky. Pravděpodobně měl být potrestán i za další vraždu provedenou podobným způsobem, ale protože už měl doživotí, nebyl znovu souzen. Ve vězení napsal několik autobiograficky zabarvených románů a v roce 1990, po 16 letech, byl podmíněně propuštěn. V následujících letech bylo v Rakousku, tehdejší Československu a v USA zavražděno několik prostitutek, téměř všechny zardoušeny kusem svého oblečení – a Unterweger se

v době činu vyskytoval v blízkosti místa činu. Americká policie tehdy použila systém ViCAP – Violent Crime Apprehension Programm – ve kterém jsou podchyteny všechny nevyjasněné vraždy ze všech federálních států USA a otázala se na tato kritéria: oběť, žena, prostitutka, uškrcena kusem svého obleku, místo nálezu mimo byt, nalezena nahá nebo částečně nahá. V okolí Los Angeles dotazu odpovídaly čtyři případy, ve všech z nich byl podezřelý Unterweger. V tu dobu byl opět v USA a 27. února byl v Miami zadržen. Státní zastupitelství ho podezřívalo z 11 vražd, a když se znovu dostal pod rakouskou justici, 28. června 1994 ho soud ve Štýrském Hradci odsoudil pro prokázaných devět vražd opět na doživotí. V noci po vynesení rozsudku se oběsil v soudní cele. Soud přesný počet jeho rakouských obětí nedokázal specifikovat, forenzní lékařka po šestiměsíčním šetření soudila, že jich bylo osm. Jeden případ byl dokázán, sedm bylo jeho otiskem.

Podobně filmař Wolfgang G. byl v říjnu 1996 odsouzen kvůli vraždě mladé ženy na doživotí a analýza ViCLAS pak dokázala s jeho případem spojit další vraždu.

„S naším malým týmem a skromnými finančními prostředky nejsme schopni vlastní vědecké práce, jak to například dělá německý Spolkový kriminální úřad. Proto hledáme spolupráci s univerzitami a dizertanty,“ říká Poltnig. „Nyní byly odstarovány dva projekty a získané znalosti mají prospět každodenní práci.“

V referátu 4.4 ale nespí na vavřínech. Jako ústřední pracoviště 4.4.1 byl nově zřízen referát vyjednávačů, řídí jej major Josef Kerbl. Jejich úkolem je ústřední řízení, koordinace a odborný dozor nad skupinami policejních vyjednávačů v Rakousku. (kuč)

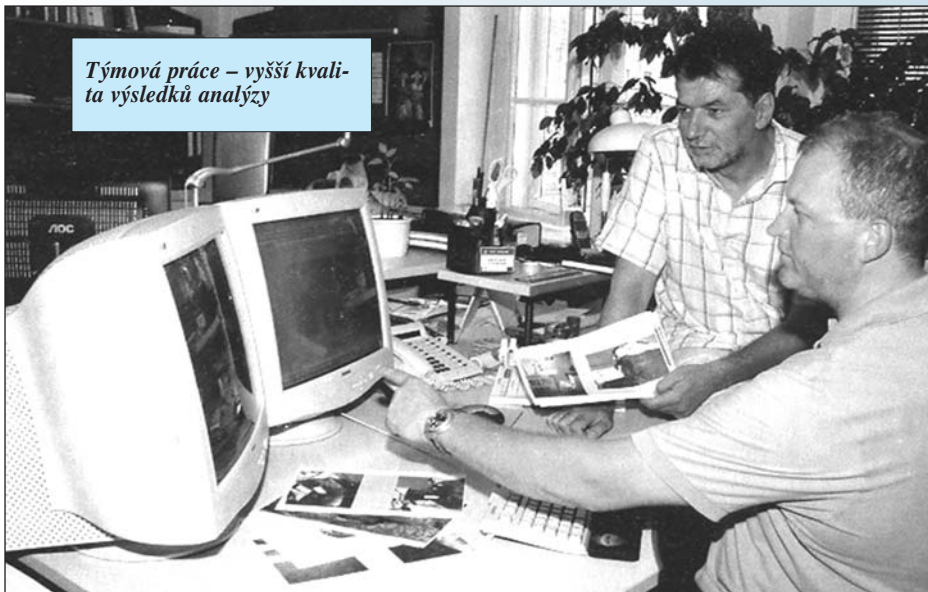
Pramen: Öffentliche Sicherheit

ViCLAS – Violent Crime Linkage Analysis System (Spojovací analytický systém při násilném trestném činu) se používá zejména u:

- vražd (objasněných, neobjasněných, pokusech), které mají sexuální pozadí a byly provedeny buď náhodně, nebo jako součást série
- sexuálních trestných činů při použití násilí nebo vyhrožování nebo pokusu
- případů pohřšovaných, kdy okolnosti ukazují na zločin
- podezřelého oslovování žen, dětí, mladistvých, kdy lze předpokládat sexuální motiv a existuje konkrétní podezření na plánovaný závažný trestný čin
- všech omezení na svobodě a únosů (včetně pokusů), které se nestaly v rámci rodiny.

Tento systém používají v současné době v Austrálii, Belgii, Česku, Dánsku, Francii, Irsku, Kanadě, Německu, Nizozemsku, Norsku, Rakousku, Švédsku, Švýcarsku, Velké Británii a v řadě federálních států USA.

Týmová práce – vyšší kvalita výsledků analýzy

Stopy na místě činu – důležité indikátory pro případovou analýzu

